

ГНАТІВ

Оксана Богданівна
oksg1983@gmail.com

УДК 347.931

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО
ВИДАЧУ І ПРОДОВЖЕННЯ
ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ

ПРОЦІВ

Тетяна Василівна
tanya.protsiv0@gmail.com

к.ю.н., доцент кафедри, THEU

PROCEEDINGS IN THE ISSUANCE CASES
AND RENEWAL OF THE LIMITATION
ORDER

студент, THEU

*HNATIV Oksana Bohdanivna – PhD in Law, Associate Professor of department, Ternopil National Economic University**PROTSIV Tetiana Vasylivna – student, Ternopil National Economic University*

Розглянуто справи видачі та продовження обмежувального припису. Розкрито спеціальні заходи протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі як нові способи тимчасового обмеження окремих майнових та особистих немайнових цивільних прав особи, висвітлюються підстави їх застосування. Досліджено поліцейський (адміністративний) порядок застосування термінового заборонного припису та судовий цивільний процесуальний порядок видачі обмежувального припису стосовно кривдника, розкриваються їх правова природа та недоліки. Визначено обов'язки особи, яка вчинила домашнє насильство, згідно з обмежувальними заходами.

* * *

Рассмотрены дела о выдаче и продлении ограничительного предписания. Раскрыты специальные меры по противодействию домашнему насилию и насилию по признаку пола как новые способы временного ограничения отдельных имущественных и личных неимущественных гражданских прав личности, освещаются основания их применения. Исследована полицейский (административный) порядок применения срочного запретного предписания и судебный гражданский процессуальный порядок выдачи ограничительного предписания относительно обидчика, раскрываются их правовая природа и недостатки. Определены обязанности лица, совершившего домашнее насилие, в соответствии с ограничительными мерами.

* * *

Issues of issuance and continuation of the restraining order have been considered. Special measures for combating domestic and gender-based violence are revealed as new ways of temporarily limiting individual property and personal non-property civil rights of a person, explaining the reasons for their application. The police (administrative) procedure for the application of the urgent restraining order and the judicial civil procedural procedure for issuing a restraining order against the offender were investigated, their legal nature and shortcomings were revealed. The responsibilities of the perpetrator of domestic violence under restrictive measures have been identified. Today, the problem of domestic violence is extremely important in society. Domestic or domestic violence is applied by one family member to another, thereby violating the constitutional rights and freedoms of the latter. Such deviant behavior significantly undermines social relations, devalues the concept of a family institution, and requires special attention from the legislator. Therefore, any manifestation of domestic violence should be immediately prevented. Women and children are the most abused, and men are the abusers. The issuance of a restraining order is a measure of influence against the abuser, which can only be taken in the interests of the victims and in the event of certain factors and risks. European and world standards. A restrictive injunction against an abuser is a measure of temporarily restricting the rights or duties of the perpetrator. This legal instrument is aimed at ensuring the safety of the victim.

Ключові слова: суд, обмежувальний припис, домашнє насильство**Ключевые слова:** суд, ограничительный предписание, домашнее насилие**Keywords:** court, restraining order, domestic violence

ВСТУП

На сьогодні проблема насильства в сім'ї є надзвичайно актуальною у суспільстві. Домашнє або сімейне насильство застосовується одним членом сім'ї відносно іншого, тим самим порушуючи конституційні права та свободи останнього. Така девіантна поведінка значно підриває суспільні відносини, знецінює поняття інституту сім'ї та потребує особливої уваги зі сторони законодавця. Тому будь-який прояв домашнього насильства має бути негайно попереджений. Найбільш цьому насильству піддаються жінки та діти, а кривдниками є чоловіки. Причинами для цього є різні фактори: напружена економічна ситуація в країні, особливості психологічної ситуації в сім'ї, постійне непорозуміння з боку іншого з подружжя, проблеми з

працевлаштуванням тощо. Вагомим внеском у протидію цьому ганебному явищу стало прийняття 11 травня 2011 р. Радою Європи Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству і боротьбу з цими явищами, а також прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 5294. Видача обмежувального припису є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах постраждалих осіб та у разі настання певних факторів і ризиків. Серед широкомасштабної системи заходів, спрямованих на охорону прав людини, актуальними є профілактика домашнього насильства та належне реагування на такі випадки відповідно до європейських і світових стандартів.

МЕТОЮ СТАТТІ є аналіз справ стосовно видачі та продовження обмежувального припису.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час дослідження теми статті використано такі методи юридичного аналізу: аналіз та системний підхід для з'ясування правової природи об'єкта дослідження, логічне узагальнення та виділення висновків. Методи застосовувались у їхньому гармонійному взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність та повноту дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Обмежувальний припис стосовно кривдника – один зі спеціальних заходів, нещодавно впроваджених в Україні задля протидії домашньому насильству. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що містить цю новелу, вступив у силу в січні 2018 р.

Видача обмежувального припису, як зазначає А.А. Вознюк, є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах постраждалих осіб та у разі настання певних факторів і ризиків. Такого висновку дійшов Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 21 листопада 2018 р. (касаційне провадження № 61-19328св18) в результаті перегляду справи № 756/2072/18 [4, с. 7].

Відповідно до п. 16 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» *терміновий заборонний припис* – це спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства [1]. Цей припис вноситься у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Детальніше цей юридичний інструмент регламентований у ст. 25 цього Закону. Крім того, МВС України має розробити порядок винесення термінового заборонного припису.

К.Б. Левченко зазначає, що заходи, які можуть бути застосовані на підставі термінового заборонного припису, включають:

- 1) зобов'язання для кривдника (особи, яка вчинила домашнє насильство) залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- 2) заборону кривднику на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- 3) заборону кривднику в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою. Стосовно неповнолітніх кривдників, які мають спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою, зазначені перші два заходи не підлягають застосуванню [8, с. 62].

Необхідно наголосити, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» надає безпеці постраждалої особи першочерговий пріоритет навіть над майновими правами осіб на житло.

Тому в ч. 3 ст. 25 цього Закону передбачено можливість винесення термінового заборонного припису стосовно житлового приміщення, яке належить винятково кривднику, за умови, що таке житло є місцем спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника. Водночас поліція наділяється повноваженнями здійснити виселення кривдника з такого житлового приміщення, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити [7].

Як зазначили А.В. Запорожцев, А.В. Лабунь та Д.Г. Заброта, реалізуючи державну політику в зазначеній сфері, Україна 7 листопада 2011 р. підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами [10, с. 246]. 14 листопада 2016 р. Президент України Петро Порошенко вніс до парламенту проект закону «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (Стамбульської конвенції) № 01191 [2]. Однак станом на сьогодні зазначена Конвенція так і не ратифікована Україною. Разом із тим народними депутатами України підтримано проект закону про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, який підписано Президентом України 4 січня 2018 р. [3].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» розглядає обмежувальний припис стосовно кривдника як встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, що спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи [1].

Аналізуючи міжнародний досвід, В.С. Харламов простежує більш жорстке заборонне реагування на випадки домашнього насильства. Так, наприклад, у Португалії передбачається заборона кривднику контактувати з потерпілою від домашнього насильства особою, у тому числі передбачено можливість виселення агресора з місця проживання (максимально на 2 роки). Цей захід може встановлюватись як додатковий до 2 років. А з 2006 р. з метою ефективнішого впровадження цих норм на осіб, які вчинили домашнє насильство та були виселені з місця спільного проживання, може бути одягнутий електронний браслет [11, с. 38].

У Швеції ще в 1988 р. набув чинності Акт про заборонний ордер, яким передбачено надання захисту постраждалим, яким погрожують, яких переслідують чи утискають. Він забороняє кривдникам мати контакти чи відвідувати постраждалих, коли існує ризик переслідування, утисків чи інших кримінальних дій. У випадку порушення заборонного ордера передбачено таку відповідальність, як штраф або ув'язнення строком до 1 року [11, с. 38].

У Сполучених Штатах Америки основним підходом до реагування на випадки насильства в сім'ї є контроль, який має забезпечити обов'язкове реагування. Законодавство США також передбачає охоронні ор-

дери, в яких постраждала особа називається позивачем, а особа, яка вчинила насильство в сім'ї, – відповідачем. Зазначений ордер може бути виданий двома шляхами: у цивільному суді (окремо чи одночасно з іншою цивільною процедурою, наприклад розлученням) або в кримінальному суді – у зв'язку з кримінальним звинуваченням особи [11, с. 39].

Отже, приведемо приклад рішення суду стосовно обмежувального припису. Заявниця звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису, посиляючись на те, що її чоловік вчиняє домашнє насильство стосовно неї, жорстоко поводить з дітьми, не забезпечує їх матеріально, переслідує та погрожує фізичною розправою, створює умови, які негативно впливають на емоційний та психологічний стан дітей. У зв'язку з цим заявниця просила суд видати обмежувальний припис, спрямований на забезпечення безпеки постраждалих осіб, строком на шість місяців, яким визначити певні заходи тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство, та покладення на неї обов'язків [7].

Відмовляючи у задоволенні заяви, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, вважав, що вимоги заявниці не підтверджені доказами у справі. Крім того, між сторонами існує спір стосовно визначення місця проживання, порядку та способу спілкування з дітьми, їх виховання, оскільки заявниця разом з малолітніми дітьми виїхала з постійного місця їх проживання та перешкоджає батькові у спілкуванні з ними. Беззаперечних доказів на підтвердження вчинення домашнього насильства у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» заявниця до суду не надала, а тому підстав вважати, що наявні ризики настання тяжких наслідків для заявниці та малолітніх дітей у зв'язку з відмовою суду у видачі обмежувального припису немає.

Верховний Суд погодився з таким висновком судів попередніх інстанцій, роз'яснивши судам підстави для звернення та умови для застосування обмежувального припису.

Видача обмежувального припису здійснюється шляхом ухвалення рішення суду у порядку окремого *провадження*, для цілей чого розділ IVЦПК доповнено новою главою 13.

Ю.А. Гайдук зауважує, що *заява про видачу обмежувального припису* подається до суду за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, – за місцезнаходженням цього закладу. У заяві про видачу обмежувального припису повинно бути зазначено:

1) найменування суду, до якого подається заява;

2) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) заявника та заінтересованої особи, їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти, у разі якщо заява подається особою, зазначеною у п.п. 3 і 4 ч. 1 ст. 350-2 ЦПК України, – процесуальне становище особи, яка подає заяву, із зазначенням її імені (прізвища, імені та по батькові), місця проживання чи пере-

бування, поштового індексу, відомих номерів засобів зв'язку та адреси електронної пошти, а також ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) дитини або недієздатної особи, в інтересах якої подається заява, місце її проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти; Заінтересованими особами у справах про видачу обмежувального припису є особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису;

3) обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують [6, с. 17].

Обставинами, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису є факти вчинення кривдником одного з видів насильства передбачених ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1].

Доказами, що підтверджують дані обставини можуть бути матеріали, якими підтверджується наявність *провадження* (кримінального чи про адміністративне правопорушення) відносно особи, яка вчинила домашнє насильство, винесення термінового заборонного припису, інформації про внесення відомостей до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства, роздруківки текстових повідомлень, копії заяви до поліції тощо.

У разі неможливості надати зазначені докази, до заяви може бути додано клопотання про їх витребування.

ВИСНОВКИ

Обмежувальний припис стосовно кривдника є заходом тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство. Даний правовий інструмент спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Для вдосконалення цивільно-правових норм стосовно протидії домашньому насильству вітчизняному законодавцю необхідно, насамперед, ратифікувати відповідні міжнародно-правові акти та імплементувати їх норми, спрямовані на захист від домашнього насильства, а також встановити кримінальну відповідальність за більш широке коло посягань проти життя, здоров'я, честі, статевої недоторканності, які можуть бути застосовані в сім'ї.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України з 11.01.2018 р. №5294. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України з 06.12.2017 № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України 2227-VIII від 11.01.2019 р. Верховна Рада України. Голос України від 11.01.2019. № 6.

4. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. Форум права. 2019. № 2. С. 6-14.

5. Гайдук Ю.А. Попередження домашнього насильства у

національному та міжнародному законодавстві. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 3. С. 152.

6. Глава держави підписав Закон про запобігання та протидію домашньому насильству. Президент України: офіц. сайт. URL: <http://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-prozapobigannya-ta-protidiyu-45354>

7. Горбова Г.О. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 17 с.

8. Левченко К.Б. Терміновий заборонний та обмежувальний приписи як спеціальні форми реагування на випадки домашнього насильства: міжнародний досвід і національна практика. Право і Безпека. 2018. № 4. С. 60-65.

9. Лошицький М.В. Нові способи тимчасового обмеження окремих цивільних прав: спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та спеціальний поліцейський і цивільний-процесуальний порядок видачі термінового заборонного та обмежувального приписів. Судова апеляція. 2017. № 4. С. 65-76.

10. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навч.-метод. посіб. / А.В. Запорожцев та ін. Київ : Ун-т «Україна», 2012. 246 с.

11. Харламов В.С. Институт охрального ордера в зарубежном законодательстве как инструмент защиты личности от внутрисемейного насилия. Криминология: вчера, сегодня, завтра. 2014. № 1 (32). С. 38. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/institut-ohrannogo-ordera-v-zarubezhnom-zakonodatelstvekak-instrument-zaschity-lichnosti-ot-vnutrisemeynogo-nasiliya>

12. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, ВВР, 2018, № 46. ст. 371

References

1. On the Prevention and Countering of Domestic Violence: Law of Ukraine of January 11, 2018 # 5294. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (in Ukrainian)

2. Ratification of the Council of Europe Convention on the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence: Law of Ukraine of 06.12.2017 No. 2227-

VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (in Ukrainian)

4. Vozniuk A.A. Criminal liability for domestic violence: current issues of theory and practice. The forum is right. 2019. № 2. pp. 6-14. (in Ukrainian)

5. Haiduk Yu.A. Prevention of Domestic Violence in National and International Legislation. Actual problems of domestic jurisprudence. 2016. Issue 3. P. 152. (in Ukrainian)

6. The Head of State signed the Law on Prevention and Countering Domestic Violence. President of Ukraine: Off. site. URL: <http://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-prozapobigannya-ta-protidiyu-45354> (in Ukrainian)

7. Horbova H.O. Administrative and Legal Regulation of Combating Domestic Violence: Abstract. diss. ... cand. law sciences: 12.00.07. Kyiv, 2016. 17 p. (in Ukrainian)

8. Levchenko K.B. Urgent prohibitive and restrictive prescriptions as special forms of response to cases of domestic violence: international experience and national practice. Law and Security. 2018. № 4. pp. 60-65. (in Ukrainian)

9. Loshytskyi M.V. New ways of temporarily restricting individual civil rights: special measures to counter domestic and gender-based violence and special police and civil procedural procedures for issuing urgent restraining and restraining orders. Judicial appeal. 2017. № 4. pp. 65-76. (in Ukrainian)

10. Domestic Violence and the Activities of the Internal Affairs Bodies to Address It: tutorial / A.V. Zaporozhtsev et al. Kyiv: Univ. "Ukraine", 2012. 246 p. (in Ukrainian)

11. Kharlamov V.S. Institute of Security Order in Foreign Legislation as a Tool for Protecting a Person from Domestic Violence. Criminology: yesterday, today, tomorrow. 2014. № 1 (32). P. 38. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/institut-ohrannogo-ordera-v-zarubezhnom-zakonodatelstvekak-instrument-zaschity-lichnosti-ot-vnutrisemeynogo-nasiliya> (in Ukrainian)

12. Code of Civil Procedure of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, 2018, №. 46. Art. 371 (in Ukrainian)